

YALIM, Mehmet Hayrullah Tâcettin

sikideki asıl hocası Malak Hâfız lakabıyla tanınan Debbâğlar Mescidi imamı ve zâkir-başı Hüseyin Efendi'dir. Ayrıca Bedevî şeyhi Ali Baba'dan mevlid meşketmiş, bu hususta kendini yetiştirerek tekke mûsiki-sinin önde gelenleri arasında yer almıştır. Kendi güftelerine yaptığı dinî bestelerinin yanı sıra bazı şiirleri ilâhî ve şarkı formlarında bestelenmiştir.

Nezaketi, hoş sohbeti ve nüktedanlığı ile tanınan Hayrullah Tâcettin Efendi eski temaşa sanatıyla da ilgilenmiş, meşhur tulûat sanatçısı İsmâil Dûmbüllü ile karşı karşıya pişekâr oynamıştır. Tulûat tiyatroları için bir piyes yazdığı söylenir. Yayımlanan eserleri *Zübdetü'l-ahlâk* (mensur, İstanbul 1320), *Ramazân-ı Şerîf'e Mahsus Mecmûa-i İlâhiyyât* (manzum, İstanbul 1326), *Güldeste-i Dervîşân* (manzum, İstanbul 1338/1340) ve *Gülgonca-i Âşıkân'dır* (manzum, İstanbul 1339-1341). Ayrıca ünlü mutasavvıf Osman Şems Efendi'nin elli bent ve 250 beyitten oluşan muhammes mersiyesini *Mersiye-i Cenâb-ı Seyyidü's-şühedâ* adıyla neşretmiştir (İstanbul 1327).

BİBLİYOGRAFYA :

Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ* (haz. Mehmet Akkuş – Ali Yılmaz), İstanbul 2006, I, 252-254; İbnülemin, *Son Asır Türk Şairleri*, IV, 1851-1852; Sadettin Nüzhet Ergun, *Türk Musikisi Antolojisi*, İstanbul 1943, II, 470, 652-653, 709-710; Sadık Albayrak, *Son Devir Osmanlı Ülemâsi*, İstanbul 1996, V, 104-106 (113-114 nolu belgeler); Ahmed Yüksel Özemre, *Üsküdar'da Bir Attâr Dükânı*, İstanbul 1997, s. 23, 51-52; Hür Mahmut Yücer, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf (19. Yüzyıl)*, İstanbul 2004, s. 403; Cemaleddin Server Revnakoğlu, "Tarikat Mensuplarına Ait Zarif Fıkralar ve Enteresan Olaylar", *Tarih Konuşuyor*, sy. 57, İstanbul 1968, s. 3924-3926; Öztuna, *BTMA*, II, 488-489.

NURİ ÖZCAN

YALOVA

Marmara bölgesinde şehir
ve bu şehrin merkez olduğu il.

Marmara denizinin doğusunda kara içine 50 km. kadar sokulan İzmit körfezinin batı ucundaki başlangıç kısmında, adı geçen körfezin güney kıyısında Safran dere-sinin denize ulaştığı kesimde yer alır. Bu yerleşme yerinin ne zaman kurulduğu hakkında kesin bilgi yoktur. Bununla birlikte Yalova'nın 12 km. kadar yakınında olan ve ismi Yalova ile âdeta özdeşleşmiş bulunan ünlü kaplıcaların tarihinin çok eski dönemlere kadar indiği bilindiğine göre (Mansel, s. 8) kaplıcaların iskelesi gibi kullanılan, küçük bir yerleşmenin mevcut olduğunu dü-

şünmek mümkündür. Zira kaplıca tesislerini (günümüzde Termal ilçesi sınırları içinde) kıyıya bağlayan yol, Samanlı deresinin açtığı doğal koridoru (Samanlı vadisi) en kestirme yol olarak izleyip Yalova'ya iner. Bu sebeple kaplıca yöresinin tarihi şehrin tarihiyle paralel bir seyir takip etmiştir. Yalova şehrinin gelişmesi ve önem kazanmasında kaplıcaların ve bu tesislerdeki imar faaliyetlerinin payı olmalıdır.

Eskiçağ tarihi coğrafyasında Yalova ve Termal yöresi Bitinya bölgesi sınırları içinde yer alıyordu. Bir ara Batı Anadolu'nun büyük kısmına hâkim olan Frigler'in milâttan önce 1200 yıllarından itibaren bu yöreye ulaştıkları (Tunay, IX [1986], s. 507), daha sonra Dor göçleri esnasında Yunan kavimlerinin de bu çevreye geldiği bilinmektedir. Anadolu'daki Pers egemenliği döneminde kuvvetlenen Bitinya asilzadele-ri, milâttan önce III. yüzyılın başlarına doğru Bitinya Krallığı adıyla bağımsız bir krallık kurduğunda Yalova yöresi bu krallığın sınırları içinde kaldı. Milâttan önce 74 yılında Bitinya toprakları Kral IV. Nikomed tarafından Romalılar'a bırakılınca Yalova çevresi de Roma hâkimiyetine geçmiş oldu. Kaplıcaların yöresinde Atatürk'ün emriyle kazılara başlayan Mansel, bu çevrede Roma dönemine tanıklık eden mezar taşlarına rastladığını bildirmektedir (*Yalova ve Civarı*, s. 13, 30). Bununla birlikte Helenistik ve Roma dönemlerinde Yalova kaplıcalarının henüz üne kavuşmadığı, sadece yakın çevre halkı tarafından kullanıldığı sanılmaktadır. Bu dönemi anlatan Strabon'un Bitinya bölgesinden uzun uzun söz ettiği halde Yalova civarındaki kaplıcalardan hiç bahsetmemesi bu durumu kanıtlar. Ayrıca Bursa civarındaki meşhur Çekirge kaplıcalarının Yalova kaplıcalarının

ün kazanmasını engellemesinin de muhtemelen bunda etkisi vardır.

Yalova'nın ve kaplıcalarının meşhur olması Bizans dönemine rastlar. I. Konstantinos (324-337) tarafından İstanbul'un başşehir yapılması bu şehre Bursa'dan daha yakın olan Yalova kaplıcalarını canlandırdı ve İstanbul halkı için önemli bir yer haline getirdi. Bizzat yöneticilerin ve ailelerinin Yalova kaplıcalarına ilgisi de bu dönemde başladı. I. Konstantinos'un annesi Helena tedavi amacıyla Yalova kaplıcalarına gittiğinde kaplıca tesisleri imar edildi. O dönemde İzmit körfezini dolaşmak yerine Diliskelesi'nden (Aigialoi) karşıdaki Dilburnu'na geçmek suretiyle İstanbul-İzmit yolunun kısaltılması Yalova'ya da avantaj sağladı, bu yoldan İzmit körfezini geçiş Yalova'yı İstanbul'a biraz daha yaklaştırdı. Aynı şekilde I. Iustinianos döneminde de (527-565) İmparatoriçe Theodora'nın kalabalık maiyetiyle birlikte (abartılı bir rivayete göre 4000 kişi) kaplıcalara gitmesi ve Iustinianos'un eskiden mevcut bir kilise ile bir hastahaneyi tamir ettirmesi, ayrıca burada yeni bir saray ve sıcak su kaynağının yakınında bir hamam yaptırması Bizans yönetiminin yöreye verdiği önemi gösterir. Aynı dönemde, saray mensuplarından Paulos Silentiarius adlı bir şairin sıcak su kaynaklarının şifalı tesirinden bahseden bir methiye yazması da Bizans hânedanının bu sıcak su kaynaklarına verdiği değere işaret eder.

Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Bey'in 1302'de bir Bizans birliğini yendiği savaş da (Bafeus) Yalova civarında yapıldı. Yalova ve çevresi tam olarak 726'da (1326) Türkler'in eline geçti. Fakat daha önce de yöre sürekli biçimde Türkler'in baskısı altında bulunduğu Bizans'ın Yalova kaplıcalarına ilgisi azalmıştı. Türk

Yalova'dan bir görünüş

Rüstem Paşa Camii - Yalova

döneminde İzmit körfezinin güney kıyılar Orhan Bey tarafından Karamürsel Gazi'ye timar olarak verilince Yalova ve çevresi de onun payına düştü. Türkler bu yöreyi İstanbul'un fethine kadar Bizans saldırılarına karşı başarılı bir şekilde korudular. Türkler'in Yalova'ya Yalakova (Yalakâbâd) veya Yalova ismini verdiklerine dair bilgiler vardır. Fakat Yalakdere vadisinin bugünkü Yalova'nın 27 km. kadar doğusunda (günümüzde Altınova sınırları içerisinde) denize ulaşarak bir delta meydana getirdiği göz önüne alınırsa Yalakova isminin Yalova'ya değil daha doğudaki bu delta ovasına verilmiş olması ve Yalova isminin Yaliova'dan gelmesi daha mâkul görünmektedir. XVI. yüzyıl Osmanlı idarî teşkilâtında Yalova, Anadolu eyaletinin Hudâvendigâr livâsına bağlı bir kaza merkeziydi. Bu da kaplıcalarının şöhreti yanında Yalova kasabasının idare merkezi olacak boyutlara ulaştığını gösterir. Yalova'nın XVII. yüzyıldaki durumu hakkında bilgi veren Evliya Çelebi burayı 700 evi, yedi camisi, bir hamamı, üç hanı, kırk elli dükkânı bulunan, kalesi yıkılmış bir yerleşme yeri biçiminde tasvir eder. Evliya Çelebi'nin verdiği hâne sayısına göre o sıradaki nüfusunun 3000-4000 civarında olması gerekir. XVIII. yüzyılın başlarında meydana gelen bir deprem (25 Mayıs 1719) Yalova'da da önemli ölçüde hasara yol açtı. Aynı yüzyılın sonunda Yalova, İzmit sancağının Karamürsel kazasına bağlı bir nahiye merkezi durumundaydı. Bu sıralarda Yalova'da sanayi ve kültür faaliyeti olarak I. Mahmud döneminde 1741'de açılan ve daha sonra kapanan bir kâğıt fabrikasından söz edilmektedir (Ahmed Refik, s. 159-160, 164-165, 190). Yalova'nın da içinde yer aldığı kazanın adı ise kaynaklarda Yalakâbâd şeklinde geçmekte, fakat bu kazanın merkezinin neresi olduğu anlaşılamamaktadır.

XIX. yüzyılın Batılı yazarlarından J. V. Hammer, Yalova ve Yalova kaplıcalarına

eserinde yer vermekte, İstanbullular'ın bu hamamlara rağbet ettiklerini, tedavi amacıyla gidenlerin burada kırk gün kaldıklarını yazmaktadır (Mansel, s. 20). Aynı yüzyılın ortalarında C. Texier, İstanbullular'ın Yalova'daki ılıcaları yakınlıkları sebebiyle Bursa'dakilere tercih ettiklerini belirtmektedir. Rus asıllı jeolog Tchihatcheff, Yalova'da dokuz adet sıcak su kaynağının bulunduğunu, sıcaklığının 61-65 derece arasında olduğunu söyledikten sonra sulara ait bir tahlil raporunu da vermekte, kaynaklardan hamamlara sıcak su getiren kanalların iyi durumda ve bakımlı olduğunu ilâve etmektedir.

II. Abdülhamid döneminde Yalova'daki imar faaliyetleri hızlandırıldı. Eski Roma hamamı 1316 (1898) tarihli bir kitâbeye göre Abdülhamid'in cülûsunun 25. yıl dönümü münasebetiyle "müceddeden tamir ve ihya" edildi. Yeni hamam ve otel inşaatı da II. Abdülhamid devrinde gerçekleştirildi, İstanbul ile Yalova İskelesi arasında düzenli vapur seferleri yapılmaya başlandı. II. Abdülhamid'in Yalova'ya bu kadar ilgi göstermesinde vaktiyle babaaannesinin (Abdülmedid'in annesi Bezmiâlem Sultan) tedavi maksadıyla bu kaplıcalardan faydalanmasının da rolü olabilir. Yalova'daki kaplıcalardan birinin Vâlide Sultan'ın adını taşıması Abdülmedid'in annesinin Yalova kaplıcalarıyla yakın ilgisi dolayısıyladır. Bu da Yalova ve çevresinin XIX. yüzyılda Bizans dönemindeki ününe yeniden kavuştuğunu gösterir. O sıralarda Yalova yine müstakil İzmit mutasarrıflığının Karamürsel kazasına bağlı bir nahiye merkezidir.

10 Temmuz 1894'te meydana gelen büyük depremde bazı yayınlara göre Yalova'nın yarından fazlası, bazılarına göre ise tamamı harap olmuştur (Ceylan, *Marmara Depreminin [17 Ağustos 1999] Yalova Şehrine Etkileri*, s. 42). I. Dünya Savaşı'nın sıkıntılı yıllarında önemini yitiren Yalova ve kaplıcaları Kurtuluş Savaşı esnasında Yunan kuvvetleri tarafından işgal edildi (7 Ağustos 1920) ve bu işgal birkaç defa tekrarlandı. Şehir 19 Temmuz 1921'de işgalden büyük zarar görerek kurtuldu. İşgal sırasında idarî merkez geçici bir süre için daha doğudaki Kabaklı (Kapaklı) köyüne (günümüzde Çiftlikköy ilçesi sınırları içinde) taşınmıştır (Taner, *Yalova'da Milli Mücadele*, s. 63). Daha sonra Yalova'da yeniden imar faaliyetlerine girişildi ve şehir gelişti. 1927'de belediye teşkilâtı kuruldu. Yalova'daki asıl gelişme ise aynı yıl Atatürk'ün burayı ilk ziyaretiyle başlar. 19 Ağustos 1929'da ikinci defa Yalova'yı zi-

yaret eden Atatürk kaplıcaları da gezip buradaki büyük imar faaliyetleri için direktifler verdi. Kısa zamanda kaplıcaların çehresi değişti, Avrupaî kaplıcalar görünüşü aldı ve Yalova 2 Aralık 1929 tarihinde çıkan bir kanunla İstanbul iline bağlı bir kaza merkezi haline geldi. Bu idarî değişikliğin de Atatürk'ün isteği üzerine yapıldığı bilinmektedir.

Atatürk ölümüne yakın yıllarda Yalova'ya ve Yalova kaplıcalarına daha çok zaman ayırdı, hastalığına ilk teşhis burada konuldu ve tedavi amacıyla kaplıcalara sık sık gitmeye başladı. Bu çerçevede giderek ayrıcalık kazanan kaplıcalar dolayısıyla Yalova, Türkiye'nin hızla gelişen şehirlerinden biri haline geldi. Cumhuriyet'in başlarında nüfusu henüz 3000'i bile bulmayan (1935 sayımında 2635) bu küçük yerleşme Safran çayının (Eyrek çayı) batısına geçmeyen, sadece yalı boyu ile eski Yalova-Bursa yolunun iki tarafına yayılan gevşek dokulu bir görünümdeydi; 1939'da kasabada üç mahalleye (Süleymanbey, Rüstempaşa ve Merakuyu) yayılmış 461 ev vardı (Ceylan, *Marmara Depreminin [17 Ağustos 1999] Yalova Şehrine Etkileri*, s. 26). 1940'ta nüfusu biraz daha azaldı (2300); 1950'den sonra devamlı nüfus artışına geçti ve mekân üzerinde de genişlemesini sürdürdü. 1950'lerin başında yaklaşık 91,5 hektarlık bir alana yayılan Yalova kasabası (1950'de 3833 kişi) 1950'li yılların sonlarına doğru Safran deresinin sol (batı) yakasına da taşıdı (bahçeler içinde seyrek evlerden oluşan Bahçelievler adlı semt). Yalova'nın doğusundaki Hersek deltasında NATO'ya ait bir üs kurulunca burada çalışan Amerikalılar Yalova'ya ekonomik anlamda bir canlılık kazandırdı; bunlardan bazılarının Yalova'nın içinde oturacak yer araması inşa faaliyetini de hızlandırdı. Bu sebeple 1960'lı yıllara gelindiğinde Yalova'

Yalova Açık Hava Müzesi'nde sergilenen Osmanlı dönemine ait mezar taşları

YALOVA

da ev sayısı 2500'e yaklaştı (2497), 1960 sayımında nüfus 10.000'i geçti (11.318). 1960'ların başında Yalova, Safran deresinin batısındaki Emir bayırı ile adı geçen derenin doğusundaki Yalova bayırı denilen hafif meyilli arazide ve kıyı boyunda yayılıyor, kıyıya paralel bir ana ulaşım eksenine bu ekseni dik olarak kesen kuzey-güney doğrultulu cadde ve sokaklardan ibaret basit bir plan örneği gösteriyordu. Mahalle sayısı 1961'de hâlâ üçü geçmemişti. Fakat 1962'de bu sayı yediye yükseldi (Rüstempaşa, Süleymanbey, Merakuyu, Bağlarbaşı, Bahçelievler, Gaziosmanpaşa ve Fevzipaşa). Sadece çarşı kesiminde görülen sıkışık durum çevreye doğru gidildikçe bahçeler içinde gevşek dokulu bir görünüm almaktaydı.

Yalova'nın hem mekân bakımından büyümesi hem de daha hızlı nüfus artışına sahne olması 1970'ten sonra başladı. Bu dönemdeki gelişmenin sebepleri arasında şehrin doğusunda büyük sanayi tesislerinin kurulması (tekstil, kimya, ipek, kâğıt, elyaf ve iplik, ambalaj vb.), yine doğu kıyılarındaki yazlık sitelerin çoğalması, çevrede gelişen çiçekçilik ve seracılık etkinliklerinin şehrin ticarî hayatına büyük katkı sağlaması sayılabilir. 1970 sayımında nüfus 20.000'e (17.689), 1975'te 30.000'e (27.289) yaklaştı. 1980'de ise 40.000'i aştı (41.823). Yerleşim alanındaki büyüme, batıda Samanlı deresinden başlayıp doğuda Kâzımiye deresine kadar batı-doğu istikametinde gelişti; içeriye doğru da vadi tabanlarını ve vadiler arasındaki bayırların (Samanlı deresiyle Safran deresi arasındaki Emir bayırı, Safran deresiyle Babalan deresi arasındaki Yalova bayırı, Babalan deresiyle şehrin en doğusundaki Kâzımiye deresi arasındaki Çiftlik bayırı ve Kuzuluk bayırı) sırtlarını izleyerek kuzey-güney doğrultusunda genişlik kazandı. Bu arada idarî durumunda da değişiklik yapıldı ve İstanbul ilinden ayrılıp yeni kurulan Yalova ilinin merkezi oldu (6 Haziran 1995). Bu gelişme, 17 Ağustos 1999 tarihinde meydana gelen Marmara depremine kadar sürdü; 1985'te 53.857'ye, 1990'da 65.823'e yükselen nüfus depremden önceki son tesbitte 80.000'e yaklaştı (1997'de 78.469). Deprem sırasında Yalova şehrindeki dokuz mahalleden en fazla can kaybı Bahçelievler (624 ölü) ve Kâzımkarabekir (595 ölü) mahallesindeydi. Dokuz mahalledeki toplam ölü sayısı 1449'dur. Yaralı sayısının 2543'ü bulunduğu şehirde 7606 bina ağır hasar gördü. Bu depremden yaklaşık üç ay sonra meydana gelen 12 Kasım 1999 Düzce depreminde Ya-

Yalova Termal'de Kurşunlu Hamam ve Vâlide Hamamı

lova merkez üssüne daha uzak olduğu için fazla etkilenmedi (bir ölü, yirmi beş yaralı). Marmara depreminin ardından nüfusu azalan (2000 sayımında 70.118) Yalova şehri 2007 sayımında yeniden bir atılım yaptı (87.372) ve 2010 sayımında 100.000 nüfusa çok yaklaştı (98.347).

Yalova şehrinin merkez olduğu Yalova ili doğuda Kocaeli, güneyde Bursa ile komşudur; aynı şekilde Marmara denizinin iki körfeziyle sınırlanır (kuzeyde İzmit körfezi, güneyde Gemlik körfezi). Merkez ilçeden başka Altınova, Armutlu, Çınarcık, Çiftlikköy ve Termal adlı beş ilçeye ayrılır. 847 km² genişliğindeki alanıyla Türkiye'nin en küçük ili olan Yalova ilinin sınırları içinde 2010 yılı sonuna ait nüfus verilerine göre 203.741 kişi yaşıyordu, nüfus yoğunluğu ise 241 idi. Diyanet İşleri Başkanlığı'na ait 2007 yılı istatistiklerine göre Yalova'da il ve ilçe merkezlerinde 53, kasabalarda ve köylerde 80 olmak üzere toplam 133 cami bulunmaktadır. İl merkezindeki cami sayısı 31'dir.

BİBLİYOGRAFYA :

Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, II, 66-67; P. de Tchihatcheff, *Asie mineure*, Paris 1866, I, 331; Cuinet, IV, 371-372; Ahmed Refik [Altınay], *Hicri On İkinci Asırda İstanbul Hayatı (1100-1200)*, İstanbul 1930, s. 159-160, 164-165, 190; Arif Müfid Mansel, *Yalova ve Civarı (Yalova und Umgebung)*, İstanbul 1936; *Belediyeler Yıllığı*, Ankara 1950, III, 713; Turgut Bilgin, *Samanlı Dağları*, İstanbul 1967, s. 108, 109, 110; Nurten Özer, *Yalova Kaplıcalarının Tarihî Gelişimi, Doğal Özellikleri, Tıbbî Değerlendirilmesi*, İstanbul 1981;

Besim Darkot – Metin Tuncel, *Marmara Bölgesi Coğrafyası*, İstanbul 1981, s. 63, 65, 80, 94, 100, 125-128, 130; Nuri Taner, *Her Yönüyle Yalova*, İstanbul 1984; a.mlf., *Yalova'da Milli Mücadele 1920-1922 Günlüğü*, İstanbul 1996; a.mlf., *Tüm İlçeleriyle İlimiz Yalova*, Yalova 1997; Kasım Esen, "Yalova Ekonomisinin Deprem Sonrası Durumu", *Türk İdare Dergisi*, sy. 426, Ankara 2000, s. 173-188; B. Şenatalar – S. Temelli, *Yalova'nın Ekonomik Yapısı*, İstanbul 1993; Mehmet Akif Ceylan, "Ulaşım Coğrafyası Açısından Eskişehir-Topçular Deniz Ulaşımı", *Marmara Denizi 2000 Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (ed. Bayram Öztürk v.dğr.), İstanbul 2000, s. 192; a.mlf., *Marmara Depreminin (17 Ağustos 1999) Yalova Şehrine Etkileri*, Ankara 2003; *İşte Yalova* (haz. İbrahim Yurdagül), Ankara 2001; M. Niyazi Erenbilge, "Mudanya-Bursa, Gemlik-Yalova", *Bilgi Yurdu Dergisi*, sy. 26, İstanbul 1939, s. 830-893; Mehmet İ. Tunay, "Yalova'nın Tarih ve Arkeolojisi", *TTK Bildiriler*, IX (1986), I, 507-511; M. Bazin, "Yalova", *El2* (İng.), XI, 267.

METİN TUNCEL

YALTKAYA, Mehmet Şerefettin
(1880-1947)Din âlimi, Türkiye Cumhuriyeti'nin
ikinci Diyanet İşleri başkanı.

17 Kasım 1880 tarihinde İstanbul Kocamustafapaşa'da doğdu. Aslen Ürgüplü olan ve Kalelizâde lakabıyla tanınan bir ailenin çocuğudur. Babası Kâdiriyye tarikatı şeyhlerinden Cerrahpaşa Camii imamı Hâfız Mehmed Ârif Efendi, annesi Atiye Hanım'dır. Mehmet Şerefettin, Fîruz Ağa Sıbyan Mektebi'nde okuduktan sonra hâfızlık yaptı. Dâvud Paşa Rüşdiyesi ve Dârülmuallimin'den mezun oldu (1899). Beyazıt ve Fâtih camilerinde Kastamonulu Süleyman Efendi, Trabzonlu Hüsnü Efendi ve Arapkirli Hüseyin Avni Efendi'den medrese tahsili görerek icâzet aldı (1902). Manastırlı İsmâil Hakkı Efendi'den tefsir, Şirvanlı Mehmed Hâlis Efendi'den *Maḳālât* okudu; Arap edebiyatı mütehasssı ve kütâbiyat âlimi İsmâil Saib Efendi'nin (Sencer) derslerini takip etti. Sicil kayıtlarında Türkçe, Arapça ve Farsça konuşup yazdığı, Fransızca'ya da âşina olduğu belirtilmektedir.

Mehmet Şerefettin Efendi, ilk müderrislik ve dersiâmlık ruûsu imtihanında başarılı olamayınca Sadeddin ve Rebîî paşaların desteğiyle Harbiye Nezâreti Muhâsebat Dairesi Tahrirat Kalemî'nde 3,20 lira maaşla kâtip olarak memuriyete başladı, bu görevi yaklaşık iki yıl sürdürdü (1904-1906). Dârü'l-ilm ve t-ta'lim adlı özel mektepte ders nâzırlığı yaptıktan sonra (1908-1909) Bandırma Numune Rüşdiyesi'nde başmuallimlik görevinde bulundu. Ruûs imtihanını verince Beyazıt Camii'nde der-